

S. A.

Konwersatorium "Nauka a wartości"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/3, 686-687

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i Techniki PAN. Towarzystwo to powstało wśród emigrantów polskich w 1870 r. Działo dzięki mecenatowi głównie Jana Kantego Działyńskiego (1829—1880) z Kórniką pod Poznaniem. Zlikwidowane zostało w 1882 r.

Na sesji tej wygłoszono osiem następujących referatów: 1. dr Jadwiga Dianni — *Powstanie Towarzystwa i jego „Pamiętnika”*, 2. dr Andrzej Mężyński — *Towarzystwo Nauk Ścisłych w Paryżu w świetle archiwaliów Biblioteki Kórnickiej*, 3. prof. Eugeniusz Rybka — *Wkład Towarzystwa w historię astronomii polskiej*, 4. dr Zofia Pawlikowska-Brożkova — *Matematyka w „Pamiętniku” Towarzystwa Nauk Ścisłych*, 5. prof. Julian Samujło — *Zastugi Towarzystwa dla rozwoju nauk technicznych*, 6. mgr Ligia Hayto — *Zagadnienia biologiczne w pracach Towarzystwa*, 7. doc. Ignacy Stroński — *Tematyka chemiczna w „Pamiętniku”*, 8. prof. Bronisław Średniawa — *Prace fizyczne w „Pamiętniku”*. Sesji przewodniczył prof. Eugeniusz Rybka.

Przewiduje się, że pierwszy z sesyjnych referatów, tj. referat dr Jadwigi Dianni, opublikowany zostanie w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki” (prawdopodobnie w numerze 1/1972). Ponadto, nieco później, wszystkie referaty uzupełnione przypisami i innymi materiałami wydane zostaną łącznie w tomie poświęconym paryskiemu Towarzystwu Nauk Ścisłych (prawdopodobnie w ramach „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki i Techniki”).

Inicjatorką prac naukowych, które doprowadziły do tej sesji, była dr Jadwiga Dianni — autorka nieopublikowanego opracowania dziejów Towarzystwa i jego „Pamiętników”. To ogólne opracowanie stało się dla kierownictwa Ośrodka Krakowskiego podstawą do zaplanowania szeregu opracowań szczegółowych, dokonanych następnie przez specjalistów, którzy przedstawili je na sesji.

W. R.

KONWERSATORIUM „NAUKA A WARTOŚCI”

Począwszy od grudnia 1970 r., w Pracowni Badań nad Społeczną Funkcją Nauki Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, rozpoczęło pracę konwersatorium poświęcone tematowi *Nauka a wartości*. Problem ten, leżący w planie badań Pracowni, skupia zainteresowania zarówno filozofów, jak historyków i socjologów nauki. W pracach konwersatorium uczestniczy około 15 osób; kieruje nim doc. Stefan Amsterdamski. Do końca marca 1971 r. odbyło się osiem zebrań dyskusyjnych.

W dniu 14 grudnia 1970 r. doc. S. Amsterdamski przedstawił referat *Kontekst odkrycia i kontekst uzasadnienia*, w którym polemizował z koncepcją, że rozróżnienie między kontekstem odkrycia a kontekstem uzasadnienia wyznacza granicę między problematyką filozofii nauki z jednej strony i socjologią nauki — z drugiej. Referent wskazał na zagadnienia teorii nauki, których rozwiązanie jest niemożliwe bez przewyżczenia tej sztucznej granicy między przedmiotem filozofii a historii i socjologii nauki.

Na następnym zebraniu, w dniu 13 stycznia 1971 r., referat *O podstawach wartościowania* wygłosił dr Piotr Graff. W referacie przedstawił on tezy swej rozprawy doktorskiej *O procesie wartościowania i wartościach estetycznych* (wydanej w Warszawie w 1970 r.). Referent skoncentrował się głównie na tezach trzeciego i czwartego rozdziału swej książki, w których przeprowadzona jest polemika ze skrajnie obiektywistycznym i skrajnie subiektywistycznym stanowiskiem w kwestii statusu twierdzeń wartościujących i prawomocności ocen.

Na dwóch kolejnych zebraniach, w dniach 27 stycznia i 10 lutego, dyskutowany był referat dra Stanisława Cichowicza *Czy nauka nowożytna dąży do prawdy czy do użyteczności*. W referacie swym autor przedstawił stanowisko Heideggera w kwe-

stii stosunku nauki do wartości i zmian, jakie w tym stosunku zaszły w XVI—XVII wieku.

Na następnych posiedzeniach, w dniach 24 lutego i 3 marca, dyskutowano referat mgr Izabelli Brodackiej o polemice między T. S. Kuhnem i K. R. Popperem oraz I. Lakatosem na temat prawidłowości rozwoju nauki. Podstawą referatu była książka *Criticism and Growth of Knowledge* (Cambridge 1970)¹, zawierająca materiały z sympozjum poświęconego problemom teorii nauki, które odbyło się parę lat temu w Londynie. Głównym przedmiotem sporu, nad którym skoncentrowała uwagę referentka, był podniesiony przez Kuhna problem: w jakiej mierze logika rozwoju nauki zdać może sprawę z rzeczywistego biegu historii myśli naukowej, a w jakiej wymaga uzupełnienia przez psychologię i socjologię wspólnot naukowych.

Kontynuacją niejako tego problemu był wygłoszony w dniu 17 marca przez mgra B. Chwedeńczuka referat *Historia nauki i jej racjonalne rekonstrukcję*, przygotowany na podstawie pracy Imre Lakatosa.

Na ostatnim wreszcie posiedzeniu, odbytym w dniu 31 marca, dyskutowano nad artykułem K. Wajsa *Odpowiedzialność uczonych* („Znak”, grudzień 1970) z udziałem autora. Zagajenie dyskusji wygłosił mgr Stanisław Rainko.

S. A.

POSIEDZENIA KONWERSATORIUM NAUKOZNAWCZEGO

W dniu 27 stycznia 1971 r. odbyło się posiedzenie Konwersatorium Naukoznawczego, na którym prof. Eugeniusz Geblewicz wygłosił referat *O stosunku różnych nauk do własnej historii*. Temat wybrany przez prelegenta był nawiązaniem do dyskusji nad odczytem prof. T. Kotarbińskiego *Rola przeszłości w planowaniu przyszłości*, z dnia 3 października 1970 r. Polemikę na temat znaczenia „znawstwa” historii nauki dla rozwoju poszczególnych dyscyplin naukowych podejmowano najczęściej wśród dydaktyków w związku z układaniem programów nauczania. Epistemologowie zwracali uwagę na jej rolę w kształtowaniu świadomości metodologicznej. Łatwiej bowiem i skuteczniej można nauczyć metod badania naukowego studiując dzieje osiągnięć badawczych, poznając styl pracy wielkich klasyków nauki, wynalazców, niż słuchając systematycznego, zupełnie abstrakcyjnego wykładu z metodologii. Dla pracownika nauki ważniejsze jest to, aby umiał swobodnie stosować w praktyce metody badania naukowego, niż aby umiał je teoretycznie opisać. Studia historyczne nad nauką (czy nad poszczególnymi dyscyplinami naukowymi) pozwalają odtworzyć procesy, które doprowadziły do odkrycia naukowego, wynalazku, sformułowania prawa, ujawnić warsztat pracy twórczej jednostek genialnych (klasyków myśli naukowej) sugerując pewne metody czy rozwiązania najbardziej właściwe dla problematyki współczesnej.

Przeciwnicy historyzmu w nauczaniu wysuwają jednak swoje kontrargumenty uważając, że zarówno w stosunkach społecznych, w sytuacji uczonego, jak i w samej pracy naukowej zaistniały w ostatnich dziesiątkach lat tak duże zmiany, że zupełnie inne czynniki decydują o motywach i stylu pracy uczonego. Praca naukowa stała się w znacznej mierze zinstytucjonalizowana, jest ściślej związana z gospodarką narodową i potrzebami państwa. Czerpanie z przeszłości i znajomość historii własnej dyscypliny naukowej nie przedstawia wartości obiektywnej np. dla współczesnego fizyka czy chemika. Podobnie, jak projektantowi samochodów, nie jest potrzebna znajomość historii pojazdów mechanicznych. Przeciwnie, poznanie tradycyjnych wzo-

¹ Por. recenzję tej książki w niniejszym numerze „Kwartalnika” s. 626—632.